

ДВЕ ПРОЗЕ

СЕСТРА КЛЕМЕНТИНА И МЕТАМОР

*И сама стварност може да буде надреална,
и да се комјонује као поезија.*

М. Ристић

Све једно те исто, на милион начина. *Die Schlechte Unendliche*. Лоша бесконачност. На корицама књиге – девојчица што чита књигу на чијим корицама је девојчица што чита књигу на чијим корицама... Неограничена дељивост материје, уланчавање које се ничим не разрешава: сваки део има својства целине. Све ситнија, на крају сасвим невидљива девојчица. Без саморазвића. А у саму књигу инџијелу, мало ће ко да завирне. Премда истинска бесконачност, наводно, има својства духа, а не материје.

Дакле, имате ли лупу у кући? Да надмудримо физику и метафизику. Не мислиш ваљда да је Холмсва лупа или Аристотелов дурбин алатка истине? Утолико пре јесте алатка стила. Замагљивања истине. Битно је смањити растојања. Бити ближе себи. Керенски је одбијао да носи наочари. Био је то његов, апстракционистички, пондеринг. Живети значи приближавање и удаљавање хоризонта. Вртоглаво узлетање и пропадање. Стрме реченице-врискови. Промена визуре. Копренаста даљина изнад високих крошњи. Тој детињој разбистрици (седиште на шкрипутавим, зарђалим ланцима) замах ће дати отац, намах озбиљан као дискоболос. Кћер секундира скупљањем и опружањем ногу, док јој ветар хучи у ушима. Нико нек не протрчава испод, пропета крива љуљашке не зна за милост.

Али ја, као што знаш, нисам присталица ружних већ ружичастих нијанси. Могла си имати десетак година. Ноге су ти се смрзавале у дубоким ципелама на шнирање. Имала си кратконосе санке од куване буковине. Отац их је својевремено купио за вучу, а не за лакомислена отискивања низ залеђене синусоиде. Носила си зелени хубертус, маслинасте боје, издржљив као враг. Све у свему, била си драга мала девојчица док си се сва зајапурена спремала за следећи спуст. Наставник Фабијан се очински сашаптавао с неком од мајки. Али не бих баш све да васкрснем, као доказ свог имагинарног пријатељства...

Ја, Крампус из зарђале кутије *UNRRA* лимунаде у праху. Гутам уместо тебе пастиле рибљег уља, што личе на расуте небрушене гранате с материне огрлице. Тобож свемоћни *Drop Dead Fred*. Метамор из мрачног ормана, где си нашла ону таласасту кутију са бојицама. Целог живота си их чувала, у некој ћаси. Боравио сам у антипростору уличног зида, изнад узглавља дечјег кревета (брачног кревета), који се настављао у

лабиринт твоје подсвести. Када је препотопски лимени шестар, онај што се навлачи на оглодану оловку, почео да прави елипсе уместо кругова, потурио сам ти комплет надасве прецизних техничких цирклова.

Претерујеш у адорацији родитеља. Искористи лупу на прави начин. На крају ће се испоставити да је онај бели прахак, с мирисом на бадем, заправо стрептомицин. Или нешто још горе. Ожиљци за које се тврдило да су трагови рањавања, уистину су трагови младалачких неподопштина. У сомборској шумарској школи уселијено у зграду Жупаније, младићи из Сурдулице и Трстеника мокрили су у сенаторске писоаре. А снаше из Пачира сакривале су менструалне бинде иза ролоа дуборезбарених столова. Вечита смена декадената и варвара. Зимски дворца. Играли су ногомет на лединама зараженим сибирском јазвом. Чиреви су то, а не ожиљци од метака, на мајсторима бескадаверних убистава. После пола века испод уличног фластера, при спремању тавана или копању бунара, израњаће неки неметафорични костури.

У одељу кројеном по мери, у шкрипугавим двобојним ципелама, некадашњи денди пристаје на манире Титових омладинаца. Ни њима не смета његова херпесовидна шара. Момци са радних акција, увек на ивици многодетне колонијичке глади, походе му журеве, и као скакавци запоседају меке диване и дубоке бержере, плешући уз звуке лелујавих бакелитних плоча. Пред зору се гасе светла и плеше стискавац. Домаћин осећа нешто тврдо и хладно у панталонама. Мангупска посла. Била је то празна боца пенушавца или кључ од интернатске капије, величине длана.

А теби је причао бајке. Слушала си исте приче по ко зна који пут. О јарцу живодерцу, о лакомисленом петлићу („Мацо-брацо, лија мене дави, ходи ме избави“), о вечитом успостављању правде („Шири баба поњаве, да ти серем дукате“). Нагло и осветнички прелазило се на зарђале ексере, рајснудле, зихернадле. Читао ти је чика Јовине суспенса. „У по црне тамне ноћи Фериз паша из сна скочи.“ Па онај загонетни синопсис о неповратном силаску вила с историјске сцене, из уста последњег пребега, виле Андосиле. Када си имала температуру, затворених очију ти је рецитовао *Гурија*, са чијим аутором је дерао мачке и ловио грече по млакама Тисе.

Да ли се и сада, када разбијеш огледало, спремно заричеш на још седам година несреће? Није знао у који разред идеш, виђао те је ретко и овлаш. Држала си га под руку, и зацело деловала старије од својих година (или је он био тако младолук). Кад би отварао стаклена ресторанска врата, сервилним конобарима показивао је у твом правцу. Седиш у полумрачној радњи предратног *Баџе*, ћушнувши стару обућу под столицу. Увек остаје при првом избору, који никада није његов. Ортопедске салонке најбоље би пристајале персоналној секретарици неке лондонске фирме. Класика која је увек у моди. Чекају те и сада негде на тавану, носиш исти број као и та девојчица која их се помало стидела.

Маштао је о озелењавању пустиње. *Tamarix africana* расте у колонијама, најчешће око оаза. Захваљујући љуспастом лишћу, служи као главна испаша за камиле, козе и пустињске овце. Интензивним брстом, тера изданке из разгранатог корена, и бокори се при земљи. Групе тамарикса штрче на мањим или већим хумкама мрвичасте структуре, које ветар не разноси (околне палме и акације немају око себе изражених хумки). Нападана ветром, калотаста узвишења постепено денудирају, откривајући стабла у

пропадању. То је резултат аутоинтоксикације (велика концентрација соли кристалисане на опалом лишћу). Постепеним растом тамарикси се затрпавају врло сланим супстратом, дебљине и до 8 метара. Он има токсично дејство, јер спречава размену гасова. На једном хектару депонује се око 620 kg соли годишње, што је током низа година врло висока концентрација. Ту со би требало уклонити, а ову биљку изоставити у пројектовању ветрозаштитних појасева и уместо ње користити биљке које не заслањују земљиште. На основу овог пројекта о расољавању либијске Сахаре, објављеног у *Шумарском прегледу* за 1972, добија позив од Гадафија...

Жбунаста пустињска биљка што убија саму себе, што самоограничава сопствени раст, гомилајући со у хумкама око свог корена? Па то је метафора својеврсног закржљавања, блиског самоубиству. Дуго сам се питао да ли је примењива и на тебе, слушајући да се то односи на твоје покушаје каквог-таквог узгајања текста. Родитељи као извор и кочница стваралаштва. Да ли би све било исто да нису тако очаравајући у твојем сећању? Негујеш своје сланкасто боготворење у облику ненаписаног текста, јер желиш да га вечно пишеш, дубоко у себи наравно.

Ја сам, између осталог, и твој замишљени љубавник. Тачније, био сам. Одавно ме ниси звала. Све сам радио ваздушно и нежно, онако како волиш. *Dance Me to the End of Love*. А пропо. Сећаш ли се да сам ти управо ја позирао за мушке актове: увек си ми додавала мало више мишићне масе, а смањивала волумен потиљка. И никада ми ниси приказивала лице. Сликаш ли још? Знаш, сликање захтева физичку кондицију. Поставаљање штафелаја, мешање боја, коначно све те четкице и боје које треба отворити, затворити, испирати у терпентину. Тренутно ти је атеље у пчелињаку, у сенци хрста и мечје леске. Увек је занимљивије дружити се с њима, скупљати плодове, сваки пут другачије. Никад не знаш шта ће осванути. Једне сезоне нормални жигови, од којих се могу правити човечуљи са капама, а друге – товари лоптица, без икакве назнаке унутрашњег садржаја. Потом неке звекетаве и бодљикаве творевине, које с гађењем начишћаваш на ђубровник. Ту се запатила и колонија тартуфа. Икрава, пепељаста калкутанска јаја, на које наваљују незасити јамари.

Под притиском си вечитих истражних радњи своје мајке. То те је онеспособило да функционишеш како треба. Туширају те двојкаши и тројкаши, о јединичарима и да не говоримо. Некада није било тако, заустављали су те на улици престонички сликари и фотографи. Добро де. У оба случаја сам то био ја. Становао сам прекопута, у згради Мире Ступице, а ти си свакодневно пролазила онуда. Крај мале галерије Графичког колектива на Булевару револуције, у коју си редовно навраћала. Ту сам те као запазио. Тебе коју знам од рођења. Из мајчине утробе. Од оног џака кромпира у недовршеној кући у Кремни. А онај брка што је годинама имао тезгу на београдским преводилачким сусретима, и то сам био ја. Ниси осетила иронију у његовом гласу док вам је уваљивао фотографије? Ниси ваљда помишљала да стварно одеш код њега на фотосесн?

Хеј, сетио сам таксисте, што плаче на твојим сахранама, лумпује на твојим свадбама, одслушава твоја предавања, вечерава досадне вечере, доспева до примаријуса, придржава ти главу док повраћаш. За лекове никад не узима новац. То је човек с мисијом! То сам, опрости, опет ја. Ја сам и твој идеални читалац. Могу се похвалити да разумем све што прећуткујеш. „Увек се више шкоди речима него делом.“ Бла-бла-трућ.

Пређутала си своју крпену лутку напуњену прпом, која непрестано сипко крвари. Знам, знам да те дотиче сваки узалудан напор. Леонард Коен – када хоће да пева промукло или никако. Леон Којен – када се труди у балканским трибалним завадама. Такве ствари баш могу да те трону и разгале.

А мајка ти је стварно заморна: за њу је све Роршахова мрља. Ако и није демон, али демонолог сигурно јесте. Детектор свеколиког зла, али да ли и протектор добра? Тумачи, пресуђује, кажњава. Током целог живота ниси успела да јој се умилиш. Тешко да ћеш икада. А да ступиш у отворени рат, да напишеш бајку? Краљ који поболева од сплина? Чекајући Годоа. Ко су принцезини помагачи? Змај на издисају. Антагонисти? Пећар и ћумурџија. Ниси доследна. Кокетујеш с паганством. Не кажем да не треба терати контру, али докле ти трагови кочења? Када ће пасти крв? Промашила си тему. Треба да продишеш у разређеном ваздуху дечјег апокрифа. Свака част ћакнутом Бугарину са лажним именом Елин Пелин. Ти као да ниси хтела да увредиш активизам Мирка и Славка. Треба ти матрица тужних бајки – Малог принца, Мале сирене, Девојчице са палидрвцима, Оловног војника, Срећног принца. Цена њихове обузетости лепотом је сам живот. Патња као улазница у рај. Ни трага од витализма типа „крај-конац, скочи миш у лонац“.

Забораваљаш на сопствени врт, на пластичне ведре, дворучне корпе. Мораш уклонити тај ником потребни род, пун сунца и сласти, али већ прожет мирисима стеље и хумуса. Залудан, гробарски посао: извртање на скрајнуту гомилу смећа. Неусаглашеност, размимоилажење са природом. Расипан, индуковани побачај. Рибизле се пуне мраком, и расипају, остављајући оглодани гроздић, с два-три све мутнија зрна. Дрењине круне свој гримиз и после труну, дуго брборјећи о нечем свом. Препуштене зољама, које их прошупљују за једно поподне. Њихове празне опне спљоштиће прва киша. Траје одучавање од порива приношења животу, а не смрти. Као када потопиш квочку у буре са хладном водом. Позови оног меду из успаванке. Нека се наједе крушака.

Твор је изгледа једини који истински воли твоје голубове. Сред гомилице паперја – оглодан прстен. Много је таквих гомилица. Венчавају се антагонисти, у недостатку бољег. Соко канџама, као рукама, граби сребрне поштаре, понекада све по двојицу. Држи их као владарска знамења. Хармонија хлапи из акорда шумског голуба-самца, који никако да сагради гнездо по укусу долутале женке. Усмртитељи вредно раде свој посао. Којот промиче на две задње ноге, као чупакабра. Суманута дога незауостављиво каса ритом и вија сопствено преминуће. Богомољка. Веслари. Паук отежао на нити паучине, попут испљувка. Раскорачена, слеђена гаталинка. Корњача одбегла из акваријума, сва оглодана, упорно мили ка бунару, где је чекају пси. Зец заборављен у мртвоузлици, надуо се на сунцу, неупотребљив.

Чула си ме оне ноћи. Био сам посред неке суборганске, микоидне метаморфозе. Осми путник. Суботичка сецесија. Онда се зачуо бруј звона и ти си била спасена. Коначно си угледала копитанца испод гамашни Поароа. Вратила си му његову лупу. Заказала си крштење последњим остацима снаге. Био је септембар. Премного сувог лишћа. Кума библиотекарка појавила се са златним привеском: књига инџијела нечитког текста. Вајкадашњи осећај nelaгоде у ногама. Стигмата. Од тада си код куће у Његовим недрима. Верујеш. Никада ни за шта не молиш. Захваљујеш Му на сваком дану. Припадаш Му. Имам разлога да будем киван. Али, навикао сам. Увек када се крштење одвија у зрелим

годинама, прате га сладуњаве мистификације. Јевгеније Шиферс се чак прогласио кум-четом Исуса Христа.

А шта ћемо са контром? Понека пијавица, шишмиш, каламбур? Баш у време молитве лутају ти мисли? Зеваш? Кијаш? Требало би да прекрстиш зјапу. Иначе ето тебе са ђаволком у кецељу. Јесте, и чика Немеш сам био ја. Управо сам излазио припит из кафе. Ишмркавао сам нос на калдрму и брисао о капут своје полихисторске прсте. У светлу наше игре стаклених перли, требало је да то разумеш као: „Пљујем на цео свет.“ Потпис испод цитата требало би да гласи: „Шопенхаузен.“ Шопен, Шопенхауер и Минхаузен. Амалгам браваде, мудрости и хохштаплераја.

Када си била сасвим мала, родитељи су се забављали тако што би се намрштили, док си ти у одговор плачно кривила усне. Потом би се насмејали, што је изазвало твој узвратни смех. И тако много пута. И увек си им веровала, и реаговала на исти начин, неосушених суза. Играчка-плачка у једном дејствију, рекао би меланхолични Стерија. Игра скривалице. Израз човека када изгуби односно нађе Бога. Тако настају дубоке боре. О томе је лепо говорио покојни професор патристике, у тесним карираним панталоницама на промаји Руског дома. Чак и он је био свестан нужности либидинозних веза. Или јеси или ниси секси. Асексуалност је бљак. Смешни човечуљак што личи на Лија Марвина одмах је пропањкао твој либидо. Покажи му средњак и одузми му реч. Него, може виц? Рецимо онај о банани имакулати. Немој да се мрштиш, ти, која си се опасивала опирачом, а гаћицама брисала суђе. Девице су стварно непоправљиве.

Дозивам ти у памет београдске тапкареше уочи премијере Шукшинове *Калине краснаје*. Кроз клокот црнопутог арга, под капуљачама вијетнамки, у унисекс мокасилама. Неуништиви београдски ефеби, са шишавим палаталима и муклим вокалима, што ускраћују своје услуге пред кинотеком. Никада сањиви, увек шањиви. „Не би’ те карџ, матори, ни жа које паре.“ У предео шлица угуравају богзна шта, разметљиво разбацују ноге као да им смета набрекли уд. Е такви су и писци. Вечито *hornу*. И Јеротићи и Јерофејеви. А какав си ми ти писац? Од тада стојиш замишљена пред билетарницом.

Још увек волиш све са префиксом *не*? Тако ће ти неки некрофил потурити тајни апетит према нестлама. Анима и Анимус – то су срца два, љубили се грлили све до пола два. Кад је прошло пола два, скину гаће обадва. И притом бити аутор *Мршвих душа*. Луксузна хтонска кокетерија Гогоља. Уместо да пише сабрана дела и купи ћебе да покрије бебе. Толстој? Сићушни злодух. Космати патуљак са палчевима за опасачем. Пргави Хобит, што жуди за профаним мушким братством, само да је подаље од женскиња. Био је спреман да положи живот за Четрткова, као Суботај за Конана. „Сва љубав и сва радост долазе од пола.“ Ово би могао да потпише и Тишма, али он није волео ничије друштво, па ни радовањско.

Бродски? Обичан сноб. Седи у „Флоријану“, где су „сви седели“. Поверовао је, као и сваки провинцијалац, у своју величину. Колико пута сам чуо: „Сваки Божић проводим у Венецији.“ Поклоништво је једно, а друго – бесполно размножавање снобизма. Парте-ногенеза у борсалину и мантилу боје нане. Хидре и квашчеви руског Њујорка. Описао је своје бекство из Цариграда ака Стамбола, где је све „мирисало на мушку мокраћу“. Изваљен у фекалном одору венецијанских канала? Тја. Тја на куб. Кључно је ипак нешто друго.

Ја сам и твоја црно-бела мачка Ганеша. Обрве јој расту у неред, као да ју је неко погодио петардом. Највише воли да дрема на твојој жили куцавици, повремено нежно испуштајући канџе. Мада се чини глува и слепа, под одређеним углом личи на орку. Пролеће је, слушаш славује. Завирујеш у гнездо свијено у грму дивље руже: три мајушна јајета у нијансама pistaфа. А онда, јао, нигде птичица, само смрскане љуске. Скривен испод писаћег стола, дробим зубима славујев кљун. Из утробе ми допиру звуци задовољства: *Glosofagia!* Са нескривеним гађењем окрећеш главу у страну. У знак помирења почињем да предем док се ти навикаваш на тишину у дворишту. Је ли то Башлар написао да се о канџама не да срећно сањарити?

Поповске жене редовно затрудне после твог исповедања. А зар је лако клечати испод фелона. Између човека и жене увек је интрига попа. Попови и жене. Светска класика одавно је изједначила њихову силуету. Један овдашњи поп редовно је испробавао женске хаљине у секунд-хенд радњици. Продавачица је после дезинфиковала кабину аеросолом, крстећи се левом руком. Појац у црквеном хору, са штукастом девијацијом доње вилице, пола века је дежурвао пред јавним тоалетом, где су се над писоарима олакшавали посетиоци деликатесне радње, књижаре и бербернице. Чувени филателиста без једног плућног крила, човек отмен и закопчан, индигнирано се жалио да је принуђен да малу нужду обавља са великом nelaгодом.

Сећаш се инсталације зване црквени архив? Из масивног ормана израња на стотине соколских публикација, са љубичастим отиском печата адвоката Кнежевића. Сећам се како сам му (ја, бивши власник хотела и куплераја „Америка“), после свега, у пензионерској мензи служио супу, изврћући шољу од алпаке до последње капи. Ту је и покоја школска свеска, књига за децу, мађарска читанка, уџбеник из гинекологије (ћерка му је студирала медицину). Руски молитвеници, штампани у претпрошлом веку, подметнути под црвоточне полице. Докторска дисертације из органске хемије др Мила Будака, ћушнута међ православне триоде. На отргнутим корицама протокола умрлих – јапански предео у техници златно-црног лака. Астматични уздаси прекоокеанског хармонијума. Дрвени држач Торе, налик на оклагију. Сред паучине и отрова за мишеве – одбачени шприц. Празна кутија, са натписом „женски улошци“. Препознајеш свој рукопис, из времена бежаније, када је овде, у парохијском дому, скупљана помоћ за избеглице. Било је забраћених старица, али и младих жена. Све ваља лепо сортирати, по правилима архивистике. Па и усне адвоката Кнежевића, још сјајне од супе, приљубљене уз зидну утичницу.

А шта је твоје „иза хоризонта“? Слутиш да се римује са самотним осећањем свемоћи после положеног испита из социологије културе, док лежиш будна у девојачкој соби, сред града што пулсира и расте, ван твог домашаја. Београд *by night*. Или царски осећај вожње таксијем по сингапурској кишици, опет ноћу, при светлости реклама, у освајачком походу ка екватору. Осећај моћи и достојанства без граница. Веома узбудљив трип. О њему сведоче заноси Томе Галуса, који је исто познавао ту „дозрелу врућину“ и „тропско лудило“. И он је носио тај осећај величине света, као круну и жезло што се не испушта...

Скоро сам сигуран да је твој инфантни идеал зачет у стрипу са страница *Полишкиној забавника*. Од свег зла тамо су глупави Капетан и Инспектор, евентуално

пакосни Бам и мусавица Лена. Не знам где је то острво, и зашто те привлачи баш та подела улога, под окриљем претиле Маме са пунђом у мрежици. Можда би нам твој албум са фотографијама могао открити понешто. Неке залеђене кадрове светлописа. Некакво невидљиво савезништво, и то управо са географијом. Снажан и активан мир. Бим и Бум што се вечито смеју, док пароброд замиче, „иза хоризонта“.

Напокон, сестра Клементина што вози бицикл пуном брзином, уживајући у окретању педала. У правилним интервалима, након десетак обртаја, шири ноге и жмури. Предаје се мирисима јесење вечери, наликујући на птицу или слепог миша. Бицикл је савршено слуша. Ускоро нема потребе за жмурењем, бледи и последњи зрак сунца. Успоривши, качи скутове мантије коштаном штипаљком за опасач, да их ланац бицикла не би увукао и искидао. Овако утегнута, њена силуета постаје упадљиво женствена, као са рококо слике. Одагнавши грешне помисли, сестра Клементина навлачи челобран до обрва и препушта се мирису коњске балеге. Читавим њеним бићем одзвањају благодарни ритмови. Надомак града, на рампи, пружне талпе замирисаше на сандаловину...

ЛЕКТИРА

– Пишеџе ли нешџо?

– Не. Као жена немам џошребу да дорекнем џрироду.

– Па џишиџе о џоме.

Из разговора с Милорадом Павићем

На испражњеној сцени Кнез Михајлове – тек понеки гост престонице. Журим на светковину коју сам унела у свој стални животни распоред. Унапред уживам у листању блиставих страница. Понела сам торбу од поливинил јуте с колонијалним натписом, у нади да ћу је напунити књигама до врха. Стискам је уз груди, док се борим са кошавом и кишом. Грабим крупним корацима, поводећи се за трзајима кишобрана, који се изврће и овако и онако. Пролазници су се повукли у безбедни појас надстрешница и пасажа, правећи неку врсту ћутљивог шпалира. Онда се кишобран коначно ишчупао и бучно закотрљао по мермерном плочнику. Као да ме је чикао својом хировитом путањом, на махове се заустављао, а потом опет убрзавао. Попустљиво каскам за њим, слежући раменима. Један човек искорачује, и лови га, као лопту пред голом. Пружа ми дршку припитомљеног амрела, уз галантни наклон.

Своје редовно задовољство плаћам из скромне уштеђевине. Пут, ноћење, дангуба. Ни пртљаг не носим. Пуних двадесет година одседам у истом хотелу.

Овога пута није било ниједне слободне собе.

– Па добро – смилује се рецепционер и пружи ми кључ.

– Који спрат?

– Лифт Вам иде до петог, а онда наставите пешице.

Још је довикнуо да данас нема воде и да се не нервирам, може да стигне сваки час.

Испоставило се да врата собе нису закључана. Отворила сам прозор да направим промају. Мора да сам била прилично бучна, јер је екипа радника на скелама, са суседне зграде, прекинула рад и погледала у правцу прозора. Извирујући, схватила сам да се ради о једној од *оних* соба. Уосталом, и кревет је био размештен. У купатилу неповучена вода, на лавабоу истиснута туба вазелина.

Без двоумљења подижем тешку стаклену пепељару, под којом се налази свежањ новчаница. Овлаш извлачим неколико. Равно три хиљаде, испоставило се после.

Док се књижевно вече Милорада Павића приводи крају, тискам се ка гомили књига и купујем *Сџрашне љубавне џриче*.

Ноћ сам провела с књигом.